

Как всеки български гражданин може да играе роля в политическите процеси в страната и трябва ли да се въведе задължително гласуване?

Още в чл.1, ал. 2, изр. първо на Конституцията на Република България е записано: „Цялата държавна власт произтича от народа”. Така ясно е определен източникът на държавната власт. Изречение второ на чл.1, ал.2 пък посочва, че народът осъществява държавната власт непосредствено и чрез органите, предвидени в Конституцията. Именно тази концепция за притежателя на държавната власт изисква от гражданите добро познаване на техните политически права.

На първо място, всеки български гражданин може да играе роля в политическите процеси чрез упражняване на активното си изборително право. Провеждането на демократични избори има много аспекти и поради това не бива да се говори за него само като за начин да се определи политическият курс, който държавата ще поеме през следващите години. Упражнението на своето изборително право граждани са показател за общата степен на зрялост на едно общество. Именно заради това съществуват държави като Белгия, Аржентина, Австралия, където е въведено задължително гласуване. Трябва да се поясни, че макар и приложено в някоя държава, то не винаги е съпроводено с налагане на наказание като глоба или затвор. Най-често санкциите са свързани с отказ на държавата от предоставяне на някакъв вид административна услуга. С въвеждането на този институт се цели активизиране на общественото мнение и участието на гражданите в управлението на страната, а също и намаляване на незаконните и неетични практики, които противоречат на понятието за демократична държава. Като алтернатива на задължителното гласуване може да се предприеме друг подход – законодателят определя необходимия минимум на гласувалите граждани и ако в изборния ден пред урните са застанали по-малък брой избиратели, проведените избори се обявяват за недействителни. Невалидността на изборния процес в случая би трябвало да сигнализира, че представените възможности не са били възприети добре от избирателния корпус и следва да се потърси политическа алтернатива. Този модел носи със себе си и съответните негативи като например по-високата цена на изборния процес и възможната държавна криза породена от липсата на действащи легитимни държавни органи.

Гражданите могат да вземат участие в политическите процеси и чрез непосредствено осъществяване на държавната власт по общественозначими въпроси посредством национален и местен референдум или гражданска инициатива на национално и местно ниво. На местно ниво може да се създаде и общо събрание на населението, което да заседава по въпроси от местно значение, които са предоставени в компетентност на общинския съвет или кмет.

Всеки гражданин може да изпраща сигнали, предложения и жалби до органите на местната и държавна власт. Те не могат да са анонимни и трябва да са отнесени към компетенциите на съответната институция. Разбира се, за да се получи ефективна комуникация е необходимо компетентният орган да обърне внимание на изложеното в жалбата, сигнала и предложението и ако се налага да предприеме съответните

мерки. За съжаление, тази отговорност на органа на държавна власт все още не е получила достатъчно стабилна законова база.

Гарантираната от Конституцията на Република България възможност на гражданите да се сдружават също има значение за участието им в политическите процеси. И тук не става въпрос само за политическите партии, а за всеки вид сдружаване, при който граждани със сходни интереси и възгледи могат да се събират и да участват в дискусии, събрания, включително и в протести.

Възможностите за гражданите за формиране или присъединяването им към политическите партии.

С развитието на обществото могат да се обособят различни етапи в създаването на закрила от страна на държавата по отношение на правата на нейните граждани. Значението на политическите права е толкова голямо, че за тях се говори като за „права от първо поколение”. Политическите права създават правна възможност за гражданите да вземат участие в политическите процеси и живот, особено що се отнася до осъществяването на държавната власт. Съществува законовоустановена уредба на политическите партии като основно „образование”, натоварено със задачата да представлява интересите на гражданите в управлението. Това е Законът за политическите партии. Съществуват и някои общи разпоредби относно тези организации в Конституцията на Република България и в някои други нормативни актове. В ЗПП се казва, че: „Политическите партии са доброволни сдружения на граждани с избирателни права, съгласно българското законодателство.” Всеки гражданин с избирателни права може да участва в учредителното събрание на политическа партия стига да не членува в друга такава. Необходимият брой граждани с избирателни права, които да участват в инициативният комитет за учредяване на партия е 50. Създадена е забрана за някои лица да участват в партии, като това е породено от желанието да се гарантира политическият им неутралитет, преди всичко заради тяхната общественоразличима функция. Изискваният брой на учредителите не бива да е прекалено голям, тъй като това ограничава възможността за формиране на партия.

Друг основен проблем за всяка политическа партия е финансирането. Дебатът за това трябва ли политическите партии в Република България да бъдат субсидирани с държавни средства излезе на преден план. В държави като Германия и Швеция, политическите партии получават сериозна държавна подкрепа за разлика от Великобритания, където на партиите е гарантирана минимална субсидия и се разчита преди всичко на дарения и членски внос. Идеята за отпускане на средства за политически партии от една страна осигурява политически плурализъм, но от друга страна е възможно да доведе и до създаването на огромен брой партийни образувания, чиято единствена цел е домогването до държавни средства. В България субсидии получават единствено парламентарно представените партии, но така се оказва, че на партиите с най-голяма власт, с най-много поддръжници и членове, а съответно и с най-много дарители, се изплаща държавна субсидия, докато новите или непредставени партии не получават подкрепа. Като се разглежда

въпросът за субсидирането на политическите партии, трябва да се вземе предвид и стабилитетът на икономиката и има ли недостиг на средства за приоритетните обществени области.

В заключение бих искала да изтъкна, че като изхождам от казаното по-горе, субсидирането на политическите партии в България би трябвало да се намали значително, ако не и да се прекрати напълно.

Как да гарантираме на хората правото да упражняват свободата на изразяване, включително чрез свободни медии?

Свободата на изразяване е сред най-важните и съответно най-чувствителни теми за едно общество. Правото на свободно изразяване е непосредствено обвързано с правото на свобода на съвестта, мисълта, религията, правото на свобода на убежденията, на словото. Все по-често тези права са в полезрението на правозащитните организации, тъй като те стоят в основата на всяка правна рамка, създадена, в което и да е демократично общество. Всяка една от гореизброените свободи е закрепена в основния закон на Република България – Конституцията. За съжаление, огромният потенциал, който се крие във възможността за контрол върху общественото мнение е инструмент, който винаги е бил желан от отделни личности или формирания. Съответно появява се необходимостта от уреждане на гаранции, които да прекратят или поне да намалят опасността от злоупотреба.

Съществуват различни подходи в тази насока. В Наказателния кодекс на РБ все още обидата и клеветата са дефинирани като престъпления – нещо, от което повечето европейски държави са се отказали и са заменили с гражданскоправни способи за търсене на отговорност. Тежестта на наказателната репресия се отразява твърде негативно на свободата на изразяване, с нея трябва да се борави много внимателно, като тенденцията трябва да клони към замяната ѝ с по-щадящи методи за постигне защита на доброто име. Размерът на обезщетението също трябва да е съобразен, защото присъждането на високи обезщетения само по себе си има възпиращ ефект върху свободата на изразяване.

Правото на изразяване и достъп до информация следва да бъдат ограничавани единствено по силата на закона. Когато се налага ограничаване свободата на изразяване, е необходимо да се уредят законодателно и стриктни предпазни мерки срещу злоупотреба. На гражданите, които са били засегнати от подобно ограничаване, трябва да бъде предоставен способ за съдебно оспорване, при което не се заплащат съдебни такси.

Много европейски страни са въвели рестрикции във връзка с възможността публични органи, включително и политически партии, да предявяват иски за обида и клевета. Това решение е много добре прието, тъй като то напълно кореспондира с принципите на демократичното общество, в което гражданите имат право на свободна критика срещу органите на публичната власт. Важно място заема и отношението към упражняващите журналистическата професия. Те най-често са подложени на посегателства от страна на лицата и организациите, търсещи контрол над общественото мнение. Тяхната

защита налага предприемането на адекватни законодателни решения, като например по-високи наказания за извършени срещу тях престъпления във връзка с тяхната работа, ограничения по отношение на работодателите им при налагане на дисциплинарни наказания, особено при уволнение и т.н.